

dat de getallen
God gegeven
en van Christe-
onderwijs van

oord gemist.
st is kunst van

ristelijk onder-
zo is het mis-
lijk werk doen.
lijk rekenonder-
skunde-les gear-
spreekt over
ed en uitbundig-
ns zijn werk-in-
zeggen: Chris-
die zeggen: Het
ed als dat van

telijk onderwijs
Want dan zou
en een Chris-
van z'n geloof,
niet zo.

t, op momenten
ook z'n fietsen
moet de Chris-
hij gelooft, d.i.
bij Gods open-
erkennen, dat
nen, dat Hij de
ving Christelijk
tenen, door het

nam? Niemand.
niet verder dan
oorzaamheid in
J. L. STRUIK.

anders?

het nodig aller-
beginne stelde
en koning. M.
leedig mensen-

nenselijk ambt,
recht uit.

e tweede Mens,
ledige menschen-
als echt-mens-
steden door het
les anders dan
r-gelden, door
slemaal niet in
r ons toevoegt,
s is dan reke-
t zelfs ten dele

et in alles an-
n, niet uit het

antwoord.
men te gebrui-
Het Christelijk
lijk rekenen is
ekenen is als
anders dan het

ige en dit arti-
telijk onderwijs
enen het woord

houdt-nog in
van Christelijk
jk handwerken
Christelijk fiet-
telijkse levens-
e van rekenen,
naar tegenover-
s-idee; de dwa-
t werk niet in
bristgeloof, en
aniteit, in ver-
roomse verbin-
het Christelijk
ouden.

rooral: A. Jan-
pool.

J. L. STRUIK.

Boekbespreking

„Augustinus”, door J. Geelhoed. Oos-
terbaan & Le Cointre N.V., Goes.

Intiemer kennismaking met dit boek dan mij aan-
vankelijk mogelijk was bevestigd de indruk, in het
„Inleidend Woord” door mij geuit, dat kennis zoals
de heer Geelhoed van Augustinus blijkt te bezitten,
eerst na jarenlange studie wordt verkregen. Van de
breedheid van 't onderzoek leggen mede de zeer tal-
rijke citaten in de tekst getuigenis af, en de „Geraad-
pleegde Literatuur” aan 't eind drukt er het zegel op.

De schrijver heeft de stof verdeeld over twintig
hoofdstukken, waarin we horen van Augustinus' om-
geving, jeugd, optreden als leraar in de welsprekend-
heid, onbevredigdheid met de aan het christendom
vijandige filosofieën en stromingen van zijn tijd,
zijn bekering, zijn kerkelijke ambtsdienst, zijn strijd
met schismatici en ketters, zijn schriftelijke nalaten-
schap en levensende. De hoofdstukken zijn niet te
lang, ook de zinnen zijn kort, de stof is overzichtelijk
ingedeeld. De auteur heeft de gave om de dingen
helder voor te stellen. Wie Augustinus wil leren ken-
nen, leze dit boek: het bevat een schat van gegevens
over deze Noord-Afrikaanse bisschop, in wiens levens-
gang de woorden genade, strijd en ere zo diep
staan ingegrift.

We zijn met dit boek blij en wensen het een zeer
brede lezerskring toe. Ook hopen we, dat de heer
Geelhoed zijn kerkhistorische studiën voort zal zetten.
Met het oog daarop zij het ons vergund (geen ogen-
blik de bekende nazin vergetend: l'art est difficile)
de wens uit te spreken, dat de schrijver alsdan nog wat
scherper het bos in beeld brenge (desnoods wat min-
der bomen) en dat de tekstcitaten (in een populair
bedoeld werk minder gewenst en het geheel wat on-
rustig makend) mogen wegvallen om plaats te maken
voor verwerking in eigen reproductie.

De Joh. Francke schreef een hoofdstuk over Augus-
tinus' De doctrina christiana. Dit roept
me de studententijd voor de geest: Prof. Hoekstra
heeft indertijd op college zijn leerlingen beurtelings
een gedeelte van dit werk doen behandelen om hun
oordeel te scherpen inzake vragen van hermeneutiek
en homiletiek. De Francke geeft een keurig overzicht
van dit boek, en voegt er telkens waardevolle criti-
sche opmerkingen aan toe. Voor predikanten en a.s.
dienaren des Woords is met name dit hoofdstuk van
betekenis; het verhoogt de waarde van dit instruc-
tieve werk.

P. D.

JEUGDLEVEN

Jeugd-Zomerkampen der C. S. B.

Reeds bijna 30 jaar lang heeft de Calvinistische Stu-
denten Beweging kampen georganiseerd voor scholieren
van het M.O. Ook dit jaar wil de C.S.B. weer velen in
de gelegenheid stellen om in kampverband te genieten
van bos en hel, van water en wind. Het programma voor
deze zomer luidt als volgt:

Landkampen alle te Ermelo: 16—23 Juli, Jongens-Jun.
(12 tot ong. 15 jaar); 26 Juli—2 Aug., Meisjes-Jun.;
12—19 Aug., Meisjes-Sen. (16 jaar en ouder).

Zellkampen: voor jongens (elke leeftijd) te Grouw, van
19—26 Juli en voor meisjes (elke leeftijd) te Uitwelling-
gerga, van 26 Juli—2 Aug., en bovendien een Novieten-
kamp van 2—6 Sept. te Ermelo (gemengd). Een eerste
inleiding voor hen, die dit jaar voor het eerst gaan
studeren.

De prijs der Landkampen bedraagt f 20.—, der Zell-
kampen f 30.— en van het Novietenkamp f 13.50. Hierbij
komt f 2.50 inschrijfgeld, dat bij opgave voldaan dient
te worden. Het gironummer is 36620 t.n.v. de Secr.-Pen-
ningm. Jeugdwerk C.S.B. te Amsterdam. Het kampgeld
kan ook op dit nummer gestort worden.

Inschrijving met vermelding van naam, adres, kamp,
leeftijd, klas, met handtekening ouder of voogd, zo spoed-
ig mogelijk (in verband met beperkt aantal plaatsen)
te richten aan Secr. Jeugdwerk C.S.B., Nic. Maessstr. 38 bv.
te Amsterdam.

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Een oud-hoogleraar der V.U. heeft zich ook weer
eens in de politieke strijd geworpen met een brochure,
waarin hij het herstel der oude rechtse coalitie be-
pleit; in elk geval hereniging van de A.R. en C.H.
partijen. Dat kon zeer goed, zo betoogt hij, want
beide partijen zijn geen kerkelijke partijen. Nu is er,
volgens de Anti-Rev. propaganda in deze stembus-
strijd slechts één kerkelijke partij. Althans op protes-
tants terrein. Eigenlijk geen partij, noch partijtje,
doch nieuwbakken partij, of snipperpartij. En dan is
er de nog aanstotelijker qualificatie: zij is kerkelijke
partij.

De Anti-Rev. partij is dus niet-kerkelijk. De C.H.
ook niet-kerkelijk.

Het G.P.V. wel kerkelijk.
Deze uitspraken prikkelen de belangstelling. Wat
is nu eigenlijk „kerkelijk”? En wat is „geen-kerke-
lijke” partij?

Laat ons, om dit te verstaan, letten op de politieke
gedraglijn. Wat men wezenlijk is spreekt immers niet-
allereerst uit het woord; wat is gemakkelijker in het
gebruik dan een woord? Het komt uit in de daad.

Vragen wij nu hoe een kandidatenlijst der A.R.
partij tot stand komt, dan is het duidelijk, dat men
in de eerste plaats kerken ter wille is geweest.

Nummer één mag lid zijn der synodale geref. ker-
ken; nummer twee is Ned. Herv. En dan volgen de
andere namen. De een gereformeerd-synodocratisch;
de ander christelijk-gereformeerd, een derde Ned.
Hervormd; ja ook een vrijgemaakt gereformeerde.

Dat alles is natuurlijk met veel overleg geschied.
Niet allereerst om de stemmetjes uit allerlei kerken;
ten minste, dat zou een ietwat schamele berekening
zijn. Neen, men haalt zijn mannekens met veel over-
leg uit allerlei „kerken”, want men is „geen kerkelijke
partij”.

Dat lijkt wel wat op het geval, dat men van iemand
zou zeggen: die man is geheelonthouder, want hij
drinkt zorgvuldig glaasjes met allerlei soort sterke
drank. Geen voorkeur voor dit of voor dat.

Maar niettemin de partij is niet-kerkelijk.

Toch is er een tweede wonderlijk verschijnsel.
De bladen, die de A.R. partij steunen zijn thans
algemeen christelijk.

Zij dienen, als het zo te pas komt, verschillende
Christelijke groepen.

En deze bladen nu brachten eerst een lange lijst
van predikanten der Ned. Herv. Kerk, die allen zeg-
gen: stemt antirevolutionair.

Daarna volgde een tweede lijst van Christelijke-gere-
formeerde predikanten, die zeggen: wij steunen de
Anti-Rev. partij.

Dit lijkt er dus wel op, dat de A.R. partij — nee,
geen kerkelijke partij is, foel neen — maar wel een
predikanten-partij. Predikanten van allerlei pluimage.

Komt er nu ook nog een lijst van predikanten der
gebonden gereformeerde kerken? Of is men daar wel
zeker van?

Of een lijst, als 't enigszins kan, van vrijgemaakte
dominés? Daar is immers zoets als „Contact”? En
mr Meulink is gezet op no. 16 en op zijn naam staat
een brochure, waarin het G.P.V. wordt bestreden op
een wijze, die ik nu niet nader wil kwalificeren. De
blamage is vooral: het is een kerkelijke partij.

De Anti-Rev. partij is dus wel een predikanten-
partij, maar geen kerkelijke partij?

De politiek, die op succes uit is, bewandelt won-
derlijke wegen.

Want het wordt nu tijd dat wij gaan overwegen:
wat is toch wel een kerkelijke partij? Wat is dat voor
een boos verschijnsel, zó erg, dat een Anti-Rev. poli-
ticus kleurt van schaamte, als men hem zulks zou
kunnen aanwrijven?

Laat ik mij op Groen van Prinsterer beroepen. De-
ze schreef: „onze staat heeft geen andere bestaans-
reden dan de religie. Hij is geboren uit de Reforma-
tie. Hij is een schepping van het Evangelie in haar
strijd tegen een afgodische cultus. In de zestiende
eeuw kwamen van alle zijden evangeliepredikers,
d.w.z. martelaren tot ons. Uit het bloed der martel-
aren ontstond de kerk. Uit de kerk stond de staat op”.

Dat zei Groen. Maar nu vertelt een Anti-Rev. pro-
fessor, dat de kerk zich niet moet bezig houden met
de dingen van de dag.

Groen oordeelde: „de Hervormde Kerk, d.i. de kerk
der Reformatie, was het middenpunt en de kern van
het Gemeenbest. Elders is de kerk opgenomen door
de staat; hier is de Republiek niet slechts met de
kerk verenigd, zij is geboren uit de belijdenis der
kerk”.

Voorts: „Uit de zegepraal van het kerkelijk begin-
sel is de politieke ommekeer ontstaan. Uit de kerk-
reformatie de Republiek. Uit de belijdenis van het
Evangelie. Eerst veertig jaar belijden en lijden. Daarna
de tachtigjarige strijd”.

En dan: „een secte, door kerk en staat ten dode
gedoemd, heeft het Gemeenbest der Verenigde Neder-
landen gesticht”.

Ja „een kerkelijke partij heeft in Groot-Brittannië
de grondslagen der staatsregeling gelegd. Aan een
kerkelijke partij heeft Noord-Amerika opkomst en
bloei te danken gehad. Hier en elders heeft een ker-
kelijke partij dikwerf in ruime mate de echte burger-
lijke en politieke vrijheid, in de weg der eenvoudige
godsvrucht verleend”.

Ik citeer niet verder. Men zou met zulke citaten,
met dit belijden, een boek kunnen vullen. De huidige
leider der A.R. partij pleegt tegen de jeugd zijner
partij te zeggen: studeer. Zeker, laat zij werkelijk
studeren en bijv. eens terdege kennis nemen van het
in 1948 bij Oosterbaan & Le Cointre verschenen ge-
schrift: Kracht en doel der politiek.

Wat blijkt nu? Dat onze staat met al zijn vrijheden,
die er nog zijn, de vrucht is van de kerk der Refor-
matie, d.w.z. de kerk, die getrouwd was aan de Schrift
en de belijdenis. Zie men toen: dat Nederlandse volk
is kerkelijk, dus deugt het niet voor het leven? Of
getuigen niet alle historici, dat juist toen ons volk
vooraan stond in de rij der volken? Dat het voorop
stond in handel en bedrijf, in kunst en wetenschap,
in politiek en diplomatie? Geen volk vermocht het
toen te evenaren.

En thans zouden zij, die zeggen kinderen der Refor-
matie te zijn, Calvinisten zelfs, zich er op verheffen,

dat zij niet meer spreken van Schrift en belijdenis,
doch alleen van de Schrift, en dan de steun zoeken van
predikanten, die er niet voor terugdeinzen de meest
scherpe belijdenisverschillen slechts modaliteiten te
achten en aan de verwerper der Schrift een even goede
plaats te gunnen in hun kerk als aan de orthodoxe
prediker? Thans is het dan zover gekomen, dat men
niets met meer afkeer afweert, dan dat men zou zijn
een „kerkelijke partij”? Welk een val!

Een waarachtig Anti-Rev. partij, een waarlijk Cal-
vinistische partij, een partij die de politieke strijd wil
voeren, zoals die alleen ons volk ten heil kan zijn,
dat meer en meer een prooi dreigt te worden van de
alliantie van Rome en het humanistisch-socialisme,
moet een partij zijn, die weet wat en waar de kerk
van Christus is, de Gereformeerde kerk, de kerk die
trouw is aan haar belijdenis, en zich voor geen enkele
plek in het brede mensenleven aan die trouw onttrekt.

Een politieke partij, die er zich op beroemt geen
kerkelijke partij te zijn, maar daarna liefst zoveel
mogelijke kerken met haar dienaren voor haar kar-
retje spant, die zegt daarmee dat zij de kerk der
Reformatie wil doen beheersen door politieke en soci-
ale organisaties.

De waarlijk reformatorische politieke of sociale
organisatie zegt: de kerk der Reformatie ons alle r
moeder. En haar zonen en dochteren zullen dan
alleen hun volk waarlijk dienen, als zij overal terug-
roepen tot de gehoorzaamheid aan de Schrift en de
belijdenis en zich er dus niet voor schamen zó een
kerkelijke partij te worden genoemd; wij zij geloven
en getuigen dat zij, die niet meer weten wat en waar
de kerk des Heren waarlijk is, de Koning der kerk
ongehoorzaam zijn en ook niet meer verstaan, dat
onze Here Jezus Christus ook de Koning der konin-
gen en de Heer aller heren is. En dat is niet dan on-
gehoorzaamheid aan Zijn Woord.

Dat men toch weer oproepe tot die gehoorzaam-
heid.

Met hartelijke groeten en heilbiede, Uw toegenegen
MARNIX.

Wijzigingen Handboek 1952

— GEBRUIKSAANWIJZING voor alle bezitters van
dit Handboek, met het doel goede adressering te ver-
krijgen voor al onze kerken. Vereist is dan, dat de ker-
ken de veranderingen spoedig en precies opzenden naar
GOES.

En nu de VOORBEELDEN: blz. 7: GARRELSWEER, achter Adres Kerkeraad: [—, vlagje, en op de voorkant No. 1, blz. 30: 2e regel schrijven: Adres Kerkeraad: rechts No. 2, blz. 37: DEVENTER 4e regel: opschrijven: Tel., er achter No. 3. Idem op blz. 38: OLDENZAAL 4e regel: opschrijven: Tel. links of rechts No. 4. Verder blz. 40: DAARLERVEEN, achter Adres Kerkeraad: [—, vlagje, en links No. 5. Op blz. 44: VOLLENHOVE-CADEOLEN; een streep door 290—135, met links No. 6. INLICHTINGEN onder motto: „tip HANDBOEK” bij G. Graadijk, St. Ansfidusstr. 13, AMERSFOORT. Voor eerste 6 Wijzigingen: Zie „DE REFORMATIE” van 24 Mei 1952.

- Blz. 7 GARRELSWEER. Telefoonnummer van ds R. Hourwen: 517. (21)
Blz. 9 WESTERENDEN, Adres kerkeraad: E. Dijkema, B 59. (22)
Blz. 12 WETSINGE-SAUWERD. Adres kerkeraad: M. Schuitema, Sauwerd. (23)
Blz. 16 HOUWERZIJL. In Zoutkamp wordt één dienst per Zondag gehouden in N. H. Jeugdgebouw, in de regel om half vijf. (23a)
Blz. 18 WARFFUM. Adres diaconie: K. Prins, Sagittariusweg, Den Andel (post Warffum). (24)
Blz. 21 TWIJZEL. Adres diaconie: J. J. v. d. Veen, Twijzel 271, post Drogeham. (25)
Blz. 26 HALLUM. Adres kerkeraad: Abr. Alkema, Marrum 60e. (26)
Blz. 27 SNEEK. Adres Diaconie: J. Moorlag, Anna Paulownastr. 35. Kerkdiensten om 9 en 2.30 uur. (27)
Blz. 32 RUINERWOLD-KOEKANGE. Adres kerkeraad: J. Hummel Rzn, B 316, post Koekange (Dr.). (28)
Blz. 52 EDE. Deze gemeente behoort bij de classis Arnhem. Zieental 141. Bel. leden 80. Corresp. Theol. Hogeschool: Mej. J. S. M. Hoek, Maardereind 51. (29)
Blz. 57 HILVERSUM. Adres kerkeraad: Dr C. Smits, Velthuiserlaan 15, Laren (N.-H.). (30)
Blz. 69 NIEUWENDAM-AMSTERDAM-N. Adres kerkeraad: E. Beertema, Adelaarsweg 90 I, Amsterdam-N. (31)
Blz. 73 SLIEDRECHT. Quaestori N.B.: aantal leden 212. (32)
Blz. 75 LEIDEN. Predikant: ds G. v. Rongen. Adres: de Mey v. Streefkerkstr. 60. Tel. 30471. (33)
Blz. 77 DEPUTATEN CLASSIS. Corresp. Opleiding Dienst des Woords: L. A. Kouwenhoven, ter Leedelaan 18, Sassenheim. Post. t.n.v. Classis, Corresp. 592461. (34)
Blz. 81 BOLNES EN SLIKKERVEER. Adres ds van Kalkeren: Klaas Katerstr. 24, Ridderkerk. Tel. K 1896—590. Post. 107162. Adres kerkeraad: B. M. van Bommel, Graaf Adolfstr. 47, Slikkerveer. Adres C. van Rij is: Ringdijk 506. Adres diaconie: D. J. Somsen, Graaf Adolfstr. 45, Slikkerveer. (35)
Blz. 82 ROTTERDAM-CHARLOIS. Telefoon Kerk 78584. (36)
Blz. 118 GARNIZOENSKERKEN. Aanvullen: Enschede. (37)